

Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту.

День визволення Освенціма

Голокост (від англ. holocaust, з др.-грец. ὁλοκαύστος - «Всепалення»):

У вузькому значенні (також Катастрофа європейського єврейства, Шоа) — переслідування та масове знищення євреїв, що жили в Німеччині, на території її союзників і на окупованих ними територіях під час Другої світової війни; систематичне переслідування та знищення європейських євреїв нацистською Німеччиною та колабораціоністами протягом 1933—1945 років. Поряд із геноцидом вірмен в Османській імперії є одним із найвідоміших прикладів геноциду в ХХ столітті.

У широкому сенсі - переслідування та масове знищення нацистами представників різних етнічних та соціальних груп (євреїв, циган, гомосексуальних чоловіків, масонів, безнадійно хворих та інвалідів, радянських військовополонених, поляків та ін.) в період існування нацистської Німеччини.

Слово голокост походить з англійської, що означає «спалень у вогні». Вимова «голокост» пов'язана з посередництвом англійської мови при запозиченні. Форма «холокост» — з додатковим запозиченням і російською мовою. В українській мові ці слова вживаються в різних значеннях.

Голокост – геноцид єврейського народу під час Другої Світової війни.

Холокост – більш ширше поняття, означає трагічне явище часів Другої світової війни.

Для позначення політики німецьких нацистів щодо планомірного знищення єврейського етносу євреями на івриті і рідше іншими мовами вживається термін Шоа (івр. שוא — лихо, катастрофа); термін, поряд із терміном «Катастрофа», замінює собою менш коректний термін «Голокост». На ідиш, однак, у цьому значенні використовується інший термін — дрітер хурбн (ідиш דריטער חורבן — третя руйнація, специфічно катастрофічні події в історії єврейського народу, починаючи з руйнування Першого та Другого Єрусалимських храмів).

За критеріями ізраїльського Інституту Катастрофи та героїзму Яд ва-Шем, жертвами Шоа вважаються ті, «хто жив на окупованих територіях в умовах нацистського режиму і був знищений/загинув у місцях масових розстрілів, у таборах, гетто, у в'язницях, у притулку, а також убитий при спробі опору (організованого чи ні), як учасник партизанського руху, підпілля, повстання, при спробі нелегального перетину кордону чи втечі, від рук нацистів та/або їх посібників (включаючи місцеве населення чи членів націоналістичних угруповань)». Крім того, до їх числа входять ті, «хто знаходився на захоплених територіях і вбито/загинув в результаті прямого зіткнення з збройними силами

Німеччини та її союзників, внаслідок бомбардувань, втечі, під час евакуації в 1941—42 рр.»

За ранніми повоєнними оцінками, для використання рабської праці, ізоляції, покарання та знищення євреїв та інших груп населення, які вважалися «неповноцінними», нацисти створили близько 7000 таборів та гетто. У 2000-х роках дослідники Меморіального музею Голокосту у Вашингтоні оцінили їхню кількість уже в 20 000. За останніми даними того ж музею, на території Європи існувало понад 42 500 подібних установ.

Традиційно жертвами Шоа вважаються 6 мільйонів євреїв Європи. Це число закріплено у вирокх Нюрнберзького трибуналу. Проте повного поіменного списку жертв немає.

Згідно зі свідченнями Міжнародного трибуналу високопоставленого співробітника СС Дітера Вісліцені, переслідування та знищення євреїв поділялося на три етапи: «до 1940 року... — вирішити єврейське питання в Німеччині та зайнятих нею областях за допомогою планового виселення». Друга фаза почалася з часу концентрації всіх євреїв у Польщі та інших зайнятих Німеччиною східних областях, причому у формі гетто . Цей період тривав приблизно на початок 1942 року. Третім періодом був період так званого "остаточного вирішення єврейського питання", тобто планомірного знищення єврейського народу. Вісліцені стверджував, що під терміном «остаточне рішення» розумілося саме фізичне знищення євреїв, і він бачив наказ про це підписаний Генріхом Гімmlером.

Коротка єврейська енциклопедія розглядає Голокост у 4 етапи :

Січень 1933 – серпень 1939 – з моменту, коли Гітлер став рейхсканцлером Німеччини і до нападу на Польщу.

Вересень 1939 – червень 1941 – з моменту включення західної Польщі до складу рейху та створення «Генерал-губернаторства» до нападу на СРСР.

Червень 1941 – осінь 1943 – з моменту нападу на СРСР і до повного знищення гетто на його території, вбивства більшої частини євреїв Центральної та Східної Європи.

Зима 1943 - травень 1945 - з початку масової депортації євреїв Західної Європи до таборів смерті і до кінця війни.

Найважливіші події Голокосту:

30 січня 1933 року - Гітлер призначений канцлером Німеччини .

23 березня 1933 року - Закон про надзвичайні повноваження встановлює в Німеччині диктатуру націонал-соціалістів.

15 вересня 1935 року - Прийняття антиєврейських Нюрнберзьких законів .

9 листопада 1938 року - Кришталева ніч , масові антиєврейські погроми по всій Німеччині.

1 вересня 1939 року - Початок Другої світової війни - напад на Польщу .

20 травня 1940 року - Закладка концтабору в Освенцимі .

22 червня 1941 року - Напад Німеччини на СРСР .

20 січня 1942 року - Ванзейська конференція .

Весна 1942 року — початок масової депортації євреїв Західної та Центральної Європи до таборів смерті .

19 квітня 1943 року - Повстання у Варшавському гетто .

27 січня 1945 року- Радянська армія звільняє Освенцим

8 травня 1945 року - Капітуляція Німеччини

Жовтень 1945 - листопад 1946 - Суд над військовими злочинцями в Нюрнберзі .

Наслідки геноциду євреїв у Європі

Із польських євреїв вижило близько 300 тисяч: 25 тисяч врятувалися у Польщі, 30 тисяч повернулися з таборів примусової праці, а решта – це ті, хто повернувся із СРСР. Знищення єврейського життя, розруха та вибух антисемітизму, пік якого припав на погром у Кельці (Kielce) у липні 1946 року, змусили більшість польських євреїв залишити країну (здебільшого нелегально), вирушивши до Центральної Європи. Після 1946 року у Польщі залишилося лише 50 тисяч євреїв.

Було знищено не лише людей — було знищено унікальну місцеву єврейську культуру і пам'ять про те, що вона століттями була невід'ємною частиною культури Східної Європи . Євреї на цих землях, що колись були центром світового єврейства, перетворилися на маргінальну меншість.

На думку ряду вчених, Голокост має і генетичні наслідки для європейського єврейства — дослідження, проведене групою під керівництвом Рашель Йехуди, довело, що процеси епігенетичного успадкування створюють підвищений ризик розвитку шизофренії та тривожного неврозу у тих, хто є нащадками євреїв, що піддавали тортурам чи вимушених бігти чи ховатися під час Голокосту.

На думку військового історика Ярона Пашера, багаторічні систематичні зусилля з геноциду єврейського народу привели нацистів до гігантських витрат матеріально-технічних та людських ресурсів за рахунок армії, що призвело до військового провалу.

Українцям також важливо пам'ятати про цю трагедію, жертвами якої в нашій країні стали приблизно 1,5 мільйона людей. Окрім євреїв, нацисти вбили приблизно чверть від усіх циган світу, близько 3 мільйонів радянських військовополонених (у тому числі українців), а також тисячі душевнохворих людей, гомосексуалів, українських націоналістів, партизанів, біженців з окупованих територій та багатьох інших жертв.

Нацисти також розшукували та розстрілювали євреїв на окупованих територіях, у чому їм допомагали колабораціоністи. В Україні найвідомішим місцем масових розстрілів є урочище Бабин Яр, а також розташований поряд Сирецький концтабір. Точна кількість жертв Бабиного Яру невідома; називаються числа від 70 до 150 тисяч. В наш час тут знаходиться меморіальний комплекс, присвячений пам'яті жертв Голокосту.

Страчували в Бабиному Яру не лише євреїв. Нацисти також розстрілювали пацієнтів київської психіатричної лікарні, українських націоналістів, підпільників, військовополонених. Не шкодували навіть дітей. Вважається, що у Бабиному Яру була вбита нацистами українська поетеса Олена Теліга з колегами-журналістами (точна дата та обставини її смерті невідомі). За всю Другу світову війну відомо лише про 29 людей, які врятувалися з Бабиного Яру.

Фізична ліквідація єврейського населення розпочалась одразу після захоплення «східних територій». У першу чергу розстрілам підлягала єврейська інтелігенція, потім — євреї-чоловіки, а згодом — і всі євреї, незалежно від віку і становища. Знищувалися також особи, які походили від змішаних шлюбів з євреями. Загальне число жертв визначається у 515 тис. осіб. Найінтенсивніше «єврейське питання» вирішувалося на території військової зони окупації, куди до весни 1942 р. входила Полтавщина, проте пік розстрілів припав на літо-осінь 1942 р., коли область перейшла в управління райхскомісаріату «Україна».

Масове винищення євреїв почалося 23 листопада 1941 року. Ця запланована акція була здійснена на околиці міста в районі Червоних казарм за сценарієм Бабиного Яру. Здійснена вона була тією ж зондеркомандою айнзацгрупи «С», яка кілька місяців тому знищила євреїв Києва. Екзекуція над євреями Полтави почалася зі збору людей нібито для переселення їх в інше місце. У всіх були вилучені цінності, одяг, взуття. Людей відводили групами до стрільбища. Немовлят скидали в ями живими, а старшим змашували губи і під носом отруйною рідиною. Живі свідки християни розповідали про все так: «Стояв гул і стогін, плач, не зважали, на прохання про помилування дітей, їх знищували на очах у матерів. Багато росіян і українці (змішані шлюби) вмирили разом з сім'ями». Всю ніч з 23 на 24 листопада 1941 р. чулися постріли, стогони. Після цього всіх ховали в загальні могили, враховуючи поранених, які ще лишались живими. Ще декілька днів після цього з братських могил чулися стогони, а земля над ними тремтіла. Всього в місті було розстріляно близько 8000 євреїв, але

відомі імена лише трохи більше 300. На місці розстрілу в 1970 р. встановлено пам'ятник «Скорботна мати».

За роки нацистської окупації на Полтавщині єврейські жертви склали 22340 осіб або 47% довоєнного єврейського населення області (47,5 % євреїв, що проживали в області на 01.07.1941).

День визволення Освенціма

Звільнення жертв нацистів у таборі «Аушвіц», січень 1945 року

"Неповноцінних" за нацистськими переконаннями людей утримували у спеціальних концентраційних таборах, які називали "таборами смерті". Через жахливі умови утримання, недоїдання та відсутність медицини ув'язнені часто навіть не доживали до страти. На жертвах таборів смерті ставили жахливі експерименти та примусово стерилізували євреїв. Найбільшим нацистським концтабором був Аушвіц у польському місті Освенцім.

Генеральна Асамблея ООН проголосила 27 січня, день визволення Освенціма, Міжнародним днем пам'яті жертв Голокосту.

У день 60-ї річниці звільнення Освенціма Європарламент прийняв резолюцію, що засуджує Голокост:

<...> Сотні тисяч євреїв, циган, гомосексуалів, поляків та в'язнів інших національностей були вбиті в Освенцімі і ми наголошуємо, що пам'ять про ці події важлива не тільки як нагадування та засудження злочинів нацистів, але також як настанова про небезпеку переслідування людей на основі раси, етнічного походження, релігії, політичних поглядів чи сексуальної орієнтації.

Лідери та представники понад 40 держав, які були присутні на пам'ятній церемонії в Освенцімі, рішуче засудили Голокост, антисемітизм і ксенофобію.

Вивченням Голокосту займаються багато вчених та дослідницьких центрів у всьому світі. Найбільш відомими науковими центрами, що спеціалізуються на цій темі, є ізраїльський «Національний меморіал катастрофи та героїзму» (Яд ва-Шем) та американський «Меморіальний музей Голокосту». У 1998 році було створено Міжнародну організацію співробітництва в увічненні та вивченні Голокосту, членами якої є 31 країна.

Голова ради директорів Інституту Яд ва-Шем Авнер Шалев зазначив, що історіографія є надбанням невеликої частини суспільства, а масова свідомість формується культурою — насамперед літературою та кінематографом. Тому важливим моментом у збереженні пам'яті людей про Голокост та необхідність недопущення подібної трагедії надалі є художнє осмислення Голокосту в літературі, кінематографі, музиці, образотворчому мистецтві. Найбільш емоційно цю тему розкрито в кіно.

«Аушвіц» – пекло на землі

Аушвіц (нім. KZ Auschwitz, пол. Oświęcim) — один із найбільших нацистських концтаборів, що існував із кінця травня 1940 до січня 1945 року біля міста Освенціма (Польща).

Сучасні історики збігаються у думці, що в Аушвіці знищили принаймні від 1,1 до 1,6 млн осіб, значну частину з яких становили євреї. Цю оцінку отримали непрямым шляхом, для чого проводили вивчення списків на депортацію та підрахунок даних про прибуття потягів із в'язнями в Освенцім. Приблизно 1,1 мільйона із цих депортованих було страчено.

Найвірогідніші підрахунки кількості вбитих у табірному комплексі «Аушвіц», зокрема таборі смерті «Аушвіц-Біркенау», з 1940 по 1945 роки такі:

- євреї (1 095 000 депортовані до «Аушвіца», 960 000 загинули)
- поляки-неєвреї (140 000 - 150 000 депортовані, 74 000 загинули)
- роми (23 000 депортовані, 21 000 загинули)
- радянські військовополонені (15 000 депортовані й загинули)
- представники інших національностей (25 000 депортовані, 10 000 - 15 000 загинули)

Під час Голокосту в'язні концентраційних таборів отримували татування лише в одному місці, а саме в «Аушвіці». Новоприбулим в'язням призначали табірний серійний номер, який пришивали до уніформи. Серійні номери призначали лише в'язням, відібраним для примусових робіт. В'язнів, яких відправляли безпосередньо в газові камери, не реєстрували та не татували.

Комплекс об'єднував групу концтаборів, найбільші з яких: Аушвіц I (нім. Auschwitz I), адміністративний центр; Аушвіц II (Біркенау) (нім. Auschwitz II (Birkenau)), «табір смерті»; Аушвіц III (нім. Auschwitz III (Monowitz)), робочий табір.

Ліворуч — стара меморіальна дошка на пам'ятнику в Аушвіц-Біркенау з кількістю «чотири мільйони»: «Тут нацистські вбивці в 1940—1945 роках замучили чотири

мільйони людей». Дошка існувала до 1994 р. і була освячена папою Іоанном Павлом II в 1979 р. **Праворуч** — нова меморіальна дошка освячена папою Бенедиктом XVI: «Хай це місце вічно буде криком відчаю і попередженням для людства. Тут нацисти вбили близько півтора мільйона чоловіків, жінок і дітей, переважно євреїв з різних країн Європи. Аушвіц-Біркенау, 1940—1945 рр.»

Концтабір Аушвіц був створений за наказом Рейхсфюрера СС Г. Гімmlера від 20 травня 1940 року.

Основними таборами були:

- Аушвіц I, перший табір, що служив адміністративним центром для всього комплексу. В ньому загинуло понад 70 000 полонених, переважно поляки та радянські військовополонені.
- Аушвіц II (Біркенау), табір винищення. Став місцем знищення близько 1 млн євреїв, 75 000 поляків та 19 000 ромів.
- Аушвіц III (Моновіц), робочий табір (нім. Arbeitslager). Полонені використовувались як робоча сила на фабриці по виробництву фарби Buna-Werke концерну I.G. Farben.

В'їзні ворота у концтабір (на воротах написані нім. Arbeit macht frei — «Робота визволяє»). На другому плані — барак.

На Офіційному вебпорталі Державної архівної служби України «Архіви України» у вільному доступі розміщені історичні документи на тему Голокосту в Україні. Матеріали про Голокост представлено в рамках Документальної онлайн-виставки з нагоди церемонії підписання Договору про співпрацю між Державним комітетом архівів України та Меморіальним музеєм Голокосту США 29 березня 2005 та інших онлайн-виставок.

3 березня 2020 року владою Ватикану було опубліковано секретні архіви про Голокост. Частина істориків заявляє, що папа Пій XII під час Другої світової війни знав про вбивства євреїв нацистами, але жодним чином не допомагав рятувати єврейське населення. Натомість влада Ватикану наполягає, що Пій XII вів неофіційну роботу для порятунку євреїв, для чого й було відкрито секретні архіви.

Загалом заручниками концтабору стало понад 14,5 тисяч вихідців із території України. Українці у таборі протестували проти поділу їх не за національною

ознакою, а за громадянством (громадяни СРСР, Польщі, Чехословаччини та ін.). Багато з них загинуло від голоду, епідемій, виснажливої праці або були страчені.

Росія на урочистостях представлена на рівні представників посольства. Дирекція музею неодноразово зверталася до Росії з проханням надати списки солдатів, які звільняли Освенцім, щоб запросити їх на урочистості, але не отримала відповіді. Першими у концтабір зайшли солдати 1-го Українського фронту Червоної армії, серед яких більшість склали українці. Росія це заперечує.

Колишні в'язні говорили, що хочуть, щоб наступні покоління знали, через що вони пройшли, але, щоб ніколи нічого подібного не повторилось. Для цього важлива індивідуальна відповідальність і толерантність.

У 1947 році Польща в знак пам'яті жертв в Освенцімі створила музей. Території колишній концтаборів Auschwitz-Birkenau занесені до Списку світової спадщини ЮНЕСКО. На місці поспішно ліквідованих газових камер Біркенау споруджено меморіальний комплекс, який містить пам'ятні послання 20 мовами світу, включно з українською. Щороку табір приймає понад мільйон відвідувачів.

Концтабір Auschwitz-Birkenau відвідують люди з усіх країн світу, представники іноземних держав, які прибувають з офіційним візитом до Польщі, тут організуються щорічні «походи живих», свідоцтво відновлення мирних відносин між народами.

Національний музей Auschwitz-Birkenau в Освенцімі (Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau) відкритий для відвідувачів цілий рік.

На момент звільнення в таборі було понад 7 тисяч в'язнів, майже 60 тисяч полонених нацисти вивезли на ще підконтрольні їм території.

У крематоріях і газових камерах, за даними музею «Аушвіц-Біркенау», було вбито 1,1 мільйона людей, з яких 90% – євреї.

Концтабір у місті Освенцім нацисти відкрили у 1940 році спершу для утримання поляків. З 1942 року табір став місцем смерті євреїв. У бараках експонуються конфісковані речі вбитих – взуття, посуд, одяг, тонни волосся. Можна побачити газові камери і крематорії.

Меморіальний комплекс складається з трьох концтаборів, де розташовувались бараки, крематорії, газові камери.

Тема Голокосту викликає дискусії та суперечки з низки питань. Основні з них — це причини явища, місце та час, коли було ухвалено рішення про масове знищення, унікальність явища та інші.

Праведники народів світу

Праведники народів світу (івр. חסידי אומות העולם , « хасидей умот ха-олам ») — почесне звання, яке присвоюється Ізраїльським інститутом катастрофи і героїзму національного меморіалу Катастрофи (Голокосту). Визнані отримують іменну медаль та Почесну грамоту, а їхні імена увічнюють у Яд ва-Шем на Горі Пам'яті в Єрусалимі.

Звання праведників народів світу надають неєвреям, які рятували євреїв у роки нацистської окупації Європи, Катастрофи (Шоа), ризикуючи при цьому власним життям. Про це говорить Закон про створення Яд ва-Шем, прийнятий Кнесетом в 1953 році. На 1 січня 2022 року Інститут Катастрофи та героїзму «Яд ва-Шем» визнав праведниками світу 28 217 осіб з 51 країни .

Як пише швейцарський історик Франсуа Візард, розгляд Голокосту часто обмежується протиставленням катів та жертв. Однак існувала третя група, чия діяльність мала важливе значення: ті, хто рятував переслідуваних та допомагав їм. При цьому вони становили невелику частку від байдужої до трагедії більшості.

Допомога євреям вимагала великої мужності та самопожертви. Нацисти загрожували смертю будь-кому, хто вкривав євреїв. Ціна, яку довелося заплатити багатьом рятівникам, відрізнялася у різних країнах. У Східній Європі німецькі окупанти вбивали не тільки людину, яка приховувала євреїв, але також всю його родину. У Західній Європі репресії були не такими жорсткими, проте й там багато праведників було вбито або загинуло в концтаборах. І рятівники, і ті, кого вони рятували, перебували у постійному страху. Небезпека могла загрожувати не лише з боку влади. Антисемітські налаштовані сусіди часто доносили на праведників.

У порятунку євреїв брали участь люди різного соціального походження — від неписьменних сільських жителів до членів королівських сімей. Їм допомагали представники практично всіх професій: військові, чиновники, священники, рибалки, робітники, селяни, службовці, діячі науки та мистецтва, вчителі, підприємці тощо.

Незважаючи на жорстку антисемітську політику нацистів, у Німеччині періодично лунали голоси протесту проти переслідування євреїв. Найбільшим спонтанним виступом проти антисемітської політики стала демонстрація на Розенштрасі в Берліні 27—28 лютого 1943 року етнічних німців — подружжя та інших родичів євреїв, яким загрожувала відправка до таборів. Щоб уникнути скандалу, гауляйтер Берліна Геббельс розпорядився звільнити родичів демонстрантів, числом близько 2000 чоловік, і направити їх на примусові роботи в Берліні (майже всі вони дожили до кінця війни).

В окремих випадках для допомоги євреям використовували свої можливості високопоставлені німці. З цих рятівників найбільш відомий Оскар Шиндлер — німецький бізнесмен, який урятував понад тисячу євреїв з табору Плашов, влаштувавши їх працювати на свою фабрику.

Станом на 1 січня 2022 року «Яд ва-Шем» визнав праведниками світу 28 217 осіб. Цього звання удостоєні всі 117 жителів нідерландського села Нівланде і понад 40 жителів французького села Шамбон-сюр-Ліньйон.

Звання «Праведника світу» присуджується за наступними критеріями:

- Активна участь у порятунку одного чи кількох євреїв від небезпеки негайного знищення чи депортації до таборів смерті.
- Спаситель усвідомлював і мав на увазі саме спасіння єврея.
- Дії рятівника не були мотивовані отриманням грошової винагороди чи іншої компенсації, як, наприклад, перехід врятованого в іншу віру, усиновлення

дитини тощо, і якщо він брав гроші, то лише для того, щоб забезпечити успіх порятунку, а не з метою збагачення.

Існувала реальна небезпека для рятівника та його близьких. В особливих випадках береться до уваги економічний та суспільний добробут рятівника.

Все вищеперелічене підтверджується свідченнями тих, хто вижив, тих, кому було надано допомогу, або наявністю відповідних документів, що підтверджують факт порятунку та його обставини.

Критерії було встановлено з метою присвоєння звання, тому вони завжди відповідають методам наукового дослідження. Зокрема, основною вимогою для розгляду справи в комісії з присвоєння звання є свідчення врятованого про характер допомоги. Загалом у кількох випадках комісія прийняла як обґрунтування архівні документи як достатній доказ. Свідчення свідків є не лише необхідним критерієм, а й часто єдиним доказом.

Праведники, їхні подружжя та діти мають право на почесне громадянство Ізраїлю. Праведники світу (а також їхні вдови, вдівці або неповнолітні діти), які живуть в Ізраїлі, мають низку пільг. Зокрема, вони отримують щомісячні виплати у розмірі середньої заробітної плати, виплати на оздоровлення та мають пільги щодо сплати муніципального податку.

У європейських країнах, де живуть праведники світу, наприклад у Великій Британії, Німеччині, Австрії, Україні, багато з них нагороджуються національними нагородами. Уряд Франції нагороджує праведників, що діяли на

її території, орденом Почесного легіону , у тому числі і громадян інших країн (наприклад, в'єтнамського праведника Поля Нгуен Конг Аня).

Більшість праведників було визнано за зверненнями самих врятованих, меншість за заявками самих рятівників, істориків чи інших осіб. Дані про рятівників і врятованих ще неповні.

На честь кожного визнаного праведником проводиться церемонія нагородження, на якій самому праведнику або його спадкоємцям вручається почесний сертифікат та іменна медаль, на якій двома мовами — івритом та французькою — вигравірувано напис: «На подяку від єврейського народу. Хто рятує одне життя, рятує весь світ».

Відзначення дня пам'яті українців, які рятували євреїв під час Холокосту, запровадила Верховна Рада. Станом на 1 січня 2020 року звання Праведників народів світу мають 2 тисячі 659 громадян України, серед них 36 людей – жителі Полтавщини. Про це повідомила благодійна організація «Полтавський єврейський фонд «Хесед Нефеш».

Імена цих людей та місця порятунку надрукували в довідникові «Праведники народів світу» від Українського інституту вивчення Голокосту «Ткума» у 2016 році.

Жителі Полтавщини, яких вшанували званням Праведників народів світу:

Микита Семергей, військовополонений, с. Білоцерківка, Великобагачанський район;

Оксана Семергей, с. Білоцерківка, Великобагачанський район;

Василь Варакута, селянин, с. Потоки, Кременчуцький район;

Ганна Варакута, селянка, с. Потоки, Кременчуцький район;

Марія Варакута, селянка, с. Потоки, Кременчуцький район;

Ганна Іванюта, вчителька, с. Корсунівка, Лохвицький район;

Олексій Іванюта, вчитель, с. Корсунівка, Лохвицький район;

Андрій Галіч, агроном, с. Червоні Пологи, Лубенський район;

Катерина Галіч, швачка, с. Червоні Пологи, Лубенський район;

Ганна Кириченко, Кременчук;

Андрій Освянніков, Кременчук;

Броніслава Освяннікова, Кременчук;

Валентина Овсяннікова, Кременчук;

Валентина Захарченко, Полтава;

Микола Захарченко, Полтава;
Тетяна Руснак, селянка, Полтава;
Василь Тацюй, Полтава;
Ольга Тацюй, Полтава;
Олексій Федосєєв, Полтава;
Уляна Федосєєва, Полтава;
Наталія Філянська, робітниця, Полтава;
Орина Веприцька, селянка, с. Ряське, Машівський район;
Ілля Веприцький, сільський староста, с. Ряське, Машівський район;
Анна Зазуля, с. Дібрівка, Миргородський район;
Давид Зазуля, с. Дібрівка, Миргородський район;
Ганна Сторчак, с. Ромодан, Миргородський район;
Євдокія Коверда, Пирятин, Миргородський район;
Тетяна Пашковська, Пирятин, Миргородський район;
Зінаїда Юрченко (Пашковська), Пирятин, Миргородський район;
Галина Негрибецька, селянка, с. Гожули, Полтавський район;
Петро Негрибецький, селянин, с. Гожули, Полтавський район;
Поліна Каліверда (Панченко), с. Крива Руда, Семенівський район;
Катерина Мовчан (Панченко), с. Крива Руда, Семенівський район;
Галина Панченко, с. Крива Руда, Семенівський район;
Марина Панченко, селянка, с. Крива Руда, Семенівський район;
Варвара Непийпиво, с. Мирошники, Шишацького району.